

УДК 378.016: 7

Шикирінська О.А. Сутність та структура готовності майбутніх вчителів початкових класів до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів / О.А.Шикирінська // Педагогічна майстерність як система професійно-мистецьких компетентностей: Зб. мат. ІХ Міжн. пед-мист. читань пам'яті проф. О.П.Рудницької / гол. ред: І.А.Зязюн. – вид.3(7). – Чернівці: Зелена Буковина, 2011. – С. 586-591

Автор

Оксана Шикирінська
Оксана Шикиринская
Oksana Shykyrinska

Назва

Сутність та структура готовності майбутніх учителів початкових класів до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів

Сущность и структура готовности будущих учителей начальных классов к художественно-педагогической интерпретации произведений искусства

Essence and structure of readiness of the future teachers of elementary school to the art-pedagogical interpretation of artworks

Ключові слова

Інтерпретація, художньо-педагогічна інтерпретація, мистецькі твори.

Интерпретация, художественно-педагогическая интерпретация, произведения искусства.

Interpretation, artistic-pedagogical interpretation, artistic works.

Анотації

У статті дається визначення понять «інтерпретація» та «художньо-педагогічна інтерпретація»; розглядаються основні компоненти готовності майбутніх учителів початкових класів до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів.

В статье дается определение понятий «интерпретация» и «художественно-педагогическая интерпретация»; рассматриваются основные компоненты готовности будущих учителей начальных классов к художественно-педагогической интерпретации произведений искусства.

The article deals with the definition of concepts "interpretation" and "the art-pedagogical interpretation"; the basic components of readiness of the future teachers of elementary school to the art-pedagogical interpretation of artworks are considered.

Текст

Постановка проблеми... В умовах оновлення соціально-економічного, науково-технічного та духовного життя держави зростають вимоги суспільства до рівня професійної підготовки вчителя початкових класів – «першого вчителя», який покликаний не тільки навчити дітей азам наук, але й наповнити життєдіяльність молодших школярів образами різних видів мистецтва, їх

красою впливати на формування свідомості та самосвідомості, забезпечувати духовне становлення особистості.

Підготовка майбутнього вчителя початкових класів передбачає не тільки психолого-педагогічне забезпечення фахової підготовки, а й розвиток пізнавального інтересу та ціннісного ставлення до мистецтва, здатність до розуміння смислу мистецьких творів, уміння творчо реалізовувати набутий досвід інтерпретації мистецьких творів у власній педагогічній діяльності. Таким чином, важливим завданням вищої педагогічної освіти у цьому аспекті стає проблема формування аналітико-інтерпретаційних умінь майбутніх вчителів початкових класів як здатності до педагогічно спрямованого осмислення мистецької реальності та самовираження у мистецько-педагогічній діяльності.

В даний час інтерес до проблеми підготовки майбутніх вчителів початкових класів до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів набуває особливої актуальності, що обумовлюється такими чинниками, як:

- зростаючий інтерес до мистецтва як джерела духовного становлення особистості молодшого школяра шляхом вивчення творів мистецтва в загальноосвітній школі;
- відсутність цілісної теорії, що містила б принципово нові погляди на проблему інтерпретації мистецьких творів і передбачала підготовку висококваліфікованих фахівців;
- необхідність концептуального перегляду та оновлення поглядів на проблеми інтерпретації мистецьких творів на уроках художньо-естетичного циклу.

Отже, важливим завданням вищої педагогічної освіти у цьому аспекті стає проблема формування аналітико-інтерпретаційних умінь майбутніх вчителів початкових класів як здатності до педагогічно спрямованого осмислення мистецької реальності та самовираження у мистецько-педагогічній діяльності.

Метою даної статті є :

- визначити і науково обґрунтувати поняття «художньо-педагогічна інтерпретація»;

- охарактеризувати структуру готовності майбутніх вчителів початкових класів до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів.

Виклад основного матеріалу дослідження... Поняття інтерпретації має майже універсальну галузь застосування: все наше життя являє собою нескінченний процес інтерпретації або тлумачення слів, жестів, знаків, текстів різноманітного характеру.

У перекладі з латинської «*interpretation*» означає: 1) опис, пояснення (роз'яснення), тлумачення, розкриття змісту, трактування, переклад на більш зрозумілу мову; 2) посередництво (або освоєння) та творче виконання, художнє тлумачення мистецького твору. Таким чином, дане поняття застосовується щодо осмислення і оцінки різних фактів, процесів і явищ дійсності, що є незрозумілими самі по собі й потребують додаткових зусиль для визначення сенсу [1, 497].

Феномен інтерпретації та коло проблем, яке пов'язане з ним, доволі широко розглядається та аналізується у науковій філософській (С.Васильєв, Г.Гадамер, Є.Гуренко, С.Кримський, М.Мамардашвілі, Ф.Ніцше, П.Рікер, Г.Рузавін, Ф.Шлейермахер та ін.), психологічній (Л.Виготський, П.Гальперін, Н.Менчинська, С.Рубінштейн, Н.Тализіна, Б.Теплов та ін.), педагогічній (О.Олексюк, Г.Падалка, О.Рудницька, І.Сулима, Б.Целковніков, О.Щолокова та ін.) та мистецтвознавчій (Б.Асаф'єв, М.Давидов, К.Ігумнов, Н.Корихалова, В.Москаленко, М.Попович, С.Фейнберг та ін.) літературі.

Зокрема, проблема інтерпретації мистецьких творів розглядається в дисертаційних дослідженнях з філософії (Л.Архипова, Т.Берестецька, С.Бондар, Н.Жукова та ін.), мистецтвознавства (Л.Тарапа-Більченко, О.Сидорова, І.Роговін, І.Хотєнцева та ін.) та педагогіки (Л.Бутенко, В.Крицький, О.Ляшенко, О.Полатайко та ін.). Актуальними залишаються питання ролі образного мислення в процесі інтерпретації мистецьких творів (Н.Фунтікова) та засобів виразності різних видів мистецтв (С.Лавриненко, Т.Мітяшкіна, Ж.Сироткіна), специфіки літературознавчої (К.Долінін, Л.Єгорова, М.Ліпецька), хореографічної (О.Семак) та театральної (Ю.Мостова) інтерпретації, форми здійснення інтерпретації

(І.Поляков), інтерпретації та міжкультурної комунікації (К.Гірц, О.Фоменко) тощо.

Отже, аналіз наукових джерел засвідчує, що питання «інтерпретації» не лише посідає важливе місце серед гносеологічних і методологічних проблем розвитку знання, а й, починаючи з 90-х років ХХ століття, привертає увагу сучасних дослідників, оскільки є перспективним напрямом розбудови фундаментальних засад художньої освіти [2, 307].

Художньо-педагогічна інтерпретація, як зазначала О.Рудницька, - це своєрідне тлумачення художнього твору, яке залежить від індивідуальності, соціальної належності та рівня розвитку суб'єкта і є динамічним, багатоплановим, цілісним педагогічним процесом, в основі якого лежить спільна художньо-творча діяльність викладача і студента [3].

Визначаючи мистецтво засобом засвоєння естетичної реальності, духовних та мистецьких надбань світової культури, формування світогляду, ціннісних орієнтацій та перетворення їх на внутрішнє багатство особистості, дослідники (О.Рудницька, Г.Падалка, О.Щолокова та ін.) розглядають художньо-педагогічну інтерпретацію мистецьких явищ культури як важливий практично-орієнтований інструмент, що змінює рівень уявлень вчителя про соціокультурні сторони педагогічної реальності, закладає ціннісно-мотиваційну підставу його професійної культури, істотно збагачує весь комплекс мистецько-педагогічних функцій.

Найважливішою метою художньо-педагогічної інтерпретації є виявлення та пояснення використаних у мистецькому творі певних художніх прийомів та засобів виразності в їхньому значенні й застосуванні, причому лише настільки, наскільки вони пов'язані з розумінням смислів даного художнього твору.

Аналіз наукових мистецтвознавчих та психолого-педагогічних джерел дозволив нам розглянути художньо-педагогічну інтерпретацію мистецьких творів як *тлумачення емоційно-сміслового змісту твору в певній культурно-історичній і особовій ситуації його сприйняття, що залежить від психологічних чинників особистості, наявності загально-педагогічних та спеціальних мистецьких знань та відбувається за безпосередньої участі вчителя у процесі діалогічного*

спілкування учнів з мистецькими творами шляхом розшифрування символічного значення засобів мистецької виразності.

Щодо структури готовності майбутніх учителів початкових класів до здійснення художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів, то вона, на нашу думку, включає такі компоненти: мотиваційно-ціннісний, когнітивно-інформаційний, емоційно-комунікативний та діяльнісно-творчий. Розглянемо їх.

Мотиваційно-ціннісний компонент передбачає розвиток мотиваційної сфери особистості майбутніх учителів початкових класів в усій багатоманітності її установок, інтересів, потреб; розкриває ставлення студентів до педагогічної діяльності; характеризує готовність до самопізнання своїх мистецьких вражень, відображає розвиненість компонентів естетичної свідомості та можливість адекватної ціннісної оцінки мистецьких творів.

Отже, основу *мотиваційно-ціннісного* компонента складають:

- гуманістичні ціннісні орієнтації;
- наявність художніх та пізнавальних потреб;
- сформованість художнього смаку;
- мотивація до сприйняття та ціннісного ставлення до мистецтва;
- мотивація до створення художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів;
- спрямованість на інтерпретаційну діяльність у власній педагогічній практиці.

Емоційно-комунікативний компонент базується на чуттєвому змісті мистецької інформації та характеризує здатність майбутніх учителів початкових класів до емоційно-естетичного переживання у процесі пізнання, сприймання та інтерпретації мистецьких творів; відображає розвиненість таких психологічних якостей особистості, як уява, естетичні переживання і співпереживання (компонентами яких є естетичні почуття), емпатія, емоції, асоціації, художньо-образне мислення, установка; розвиток активності у процесі обговорення мистецьких творів, а також таких важливих властивостей особистості вчителя, як комунікативність, контактність та емоційна культура.

Емоційно-комунікативний компонент передбачає:

- наявність уяви як найважливішого психічного процесу для створення художньої інтерпретації;
- здатність до емпатійного переживання на основі власного художнього досвіду;
- розвиток асоціативного мислення;
- здатність образно відтворювати художню інформацію;
- спрямування свідомості на відчуття художнього образу у відповідності до моральних та світоглядних позицій автора;
- вміння ідентифікувати, ототожнювати власні почуття з почуттями митця;
- володіння елементами акторської майстерності (особливостями викладу вербальної інтерпретації під час педагогічного спілкування зі слухацькою аудиторією: розставлення смислових акцентів у мові, виділення головного, визначення темпу, ритму, точної інтонації тощо).

Когнітивно-інформаційний компонент посідає чільне місце серед необхідних структурних компонентів готовності майбутніх учителів початкових класів до художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів та спрямовується на набуття майбутніми вчителями початкових класів знань з історії, філософії, культурології, психології, педагогіки, мистецтвознавства; прийомів педагогічної майстерності; основних напрямів художньо-педагогічного спілкування; знання новітніх педагогічних технологій.

Процес набуття цих знань – це не тільки організована викладачем цілеспрямована робота по оволодінню студентами відомостей про мистецтво, його види та жанри, засоби мистецької виразності та їх символічне значення, але й самостійне прагнення студента до спілкування з мистецтвом через відвідування мистецьких заходів (концерти, виставки, музеї, творчі зустрічі з митцями тощо); самоосвіту на основі різних джерел (книг та засобів масової інформації); участі у роботі різноманітних мистецьких гуртків; самостійних занять мистецькою діяльністю тощо.

Когнітивно-інформаційний компонент містить:

- наявність широкого художнього світогляду та художньо-естетичної ерудиції;
- поглиблення загальних теоретичних знань (історичних, філософських, психолого-педагогічних, культурологічних, естетичних, мистецьких та ін.);
- компетентності у тлумаченні мистецьких символів як засобів мистецької виразності та їх особистісне усвідомлення;
- знання сутності, закономірностей, принципів, форм та методів організації навчально-виховного процесу;
- знання різних видів, типів, форм, прийомів і методів художньо-педагогічної інтерпретації мистецького твору;
- знання асоціативних і педагогічних принципів взаємодії різних видів мистецтв.

Важливою складовою *діяльнісно-творчого* компоненту готовності до здійснення художньо-педагогічної інтерпретації у майбутніх вчителів початкових класів є застосування інтерпретаційних умінь у власній творчій діяльності. Цей компонент відображає готовність та прагнення майбутніх учителів початкових класів до включення в активні форми мистецької діяльності, усвідомлення своєї участі в них, практичне використання набутих знань у самостійній художньо-педагогічної інтерпретації творів мистецтва, вміння самостійно аналізувати та оцінювати явища культури, прагнення та вміння доводити власні творчі задуми до кінця, розвиток здібностей до інноваційної діяльності, адже творчість – це діяльність, що розкриває неусвідомлені процеси інтелектуальної активності особистості.

Діяльнісно-творчий компонент полягає у:

- спрямуванні на динамічний розвиток різноманітних творчих здібностей;
- прояві ініціативи та самовираженні особистості в процесі мистецького спілкування;

- активній участі у роботі різноманітних мистецьких гуртків;
- самостійних заняттях мистецькою діяльністю;
- власній творчо-виконавській діяльності;
- навичках втілення набутих знань у власну педагогічну діяльність.

Таким чином, процес формування готовності майбутніх вчителів початкових класів до здійснення художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів, на наш погляд, може мати такі *етапи*:

- *етап мотивації-оцінювання*, на якому відбувається формування уявлень про мистецтво взагалі та його різновиди, зацікавленням вивченням його змісту;
- *етап емоційного реагування* на мистецький твір (психологічний);
- *етап інформаційного засвоєння знань* про засоби мистецької виразності та їхнє символічне значення;
- *етап творчого втілення набутих знань, вмінь та навичок у власну педагогічну діяльність*.

Саме така організація навчання майбутніх вчителів початкових класів сприятиме формуванню здатності до життєдіяльності в умовах міжкультурної інтеграції, естетичного сприйняття й переживання, розвитку діалогічного спілкування, творчої активності в мистецькій та навчальній діяльності, адже найсильніше впливати на внутрішній світ людини, пробуджувати в особистості найкращі почуття, формувати її свідомість належить мистецтву.

Висновки... Таким чином, поняття художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів є багатофункціональним та багатокомпонентним, відображає багатогранність мистецько-педагогічної діяльності вчителя початкових класів. І лише взаємопов'язана та взаємоузгоджена дія окремих компонентів структури художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів забезпечить досягнення результату процесу підготовки майбутніх вчителів початкових класів до здійснення художньо-педагогічної інтерпретації мистецьких творів, що

втілюється створенням творчою особистістю вчителя початкових класів власного художнього образу мистецького твору й спонуканням учнів до створення їхніх інтерпретацій.

Література:

1. Большой энциклопедический словарь. Изд. 4-е. — М.: Сов. энциклопедия, 1986. — 1600 с.
2. Падалка Г.М. Педагогіка мистецтва (Теорія і методика викладання мистецьких дисциплін) – К.: Освіта України, 2008. – 274 с.
3. Рудницька О. П. Педагогіка: загальна та мистецька: Навч. посіб. – Тернопіль: Навч. книга -Богдан, 2005. - 360 с.
4. Щолокова О.П. Методика викладання світової художньої культури: підручник. – К.: Вид-во НПУ імені М.П.Драгоманова, 2009. – 288 с.